

SÜLI ATTILA

Torda megye 1849 elején
(Forrásközlés)

Bevezetés

Torda megyének az 1848–1849. évi története a történettudomány fehér foltjai közé tartozik. Állításunk annak ellenére igaz, hogy a forradalom és szabadságharc erdélyi történetéről már elég korán, 1861-ben, a tordai születésű statisztikus-történetíró Kővári László tollából, összefoglaló feldolgozás és okmánytár jelent meg. Ezután több évtizedes szünet következett, az egyes törvényhatóságok szerepéről csak Alsó-Fehér,¹ Belső-Szolnok és Doboka vármegyék esetében jelent meg alapos, levéltári kutatásokra épülő monográfia.² A 20. században hagyta el a nyomdát Egyed Ákosnak a Háromszék önvédelméről szóló műve, amely az egyetlen ilyen jellegű feldolgozásnak tekinthető az időszakban.³

A szűkebb értelemben Torda megye és város szabadságharc alatti eseményeibe Orbán Balázs: *Torda város és környéke* c. kétkötetes munkájának néhány fejezete, illetve Lászlófalvi Velics Károlynak a kolozsvári *1848-49. Történelmi Lapok* 1895. évfolyamában megjelent visszaemlékezése nyújt némi betekintést. A torockói eseményekről Borbély István tollából készült egy munka 1906-ban. A szerző levéltári kutatásokat nem folytatott, elsősorban Sebes Pál minisztériumi osztálytanácsos és Zsákó István kolozsvári királyi táblabíró közléseire, valamint Orbán Balázs művére támaszkodott.⁴ E sorok írója pedig a Hadtörténeti Múzeum Évkönyvében készített külön tanulmányt a megye nemzetőrségének zászlóiról, kitérve a nemzetőrség alakulattörténetére, valamint sajtó alá rendezte egy névtelen tordai polgár kéziratos naplóját.⁵

1 KŐVÁRI, 2014., SZILÁGYI FARKAS: Alsó-Fehér vármegye 1848–49-ben. Nagyenyed, 1898.

2 KÁDÁR JÓZSEF: Belső-Szolnok és Doboka vármegye története. 1848–49. Dés, 1890.

3 EGYED ÁKOS: Háromszék 1848–1849. Forradalom, szabadságharc. Harmadik, bővített kiadás. Sepsiszentgyörgy, 2008.

4 BORBÉLY ISTVÁN: Torockó története 1848–49-ben. Kolozsvár, 1906.

5 ORBÁN BALÁZS: Torda város és környéke. I–II. S. a. r. Lászlóffy Aladár. Budapest, 1986. [1. kiadás: Budapest, 1889.], LÁSZLÓFALVI VELICS KÁROLY: Jegyzetek az 1849-ik évi eseményekről. [1848–1862]. 1848-49. *Történelmi Lapok*, Kolozsvár, 4. (1895):5–6. 34–35., SÜLI ATTILA: A Torda megyei nemzetőrség zászlói. *A Hadtörténeti Múzeum Értesítője*, 11. (2010) 131–156., Uő.: Egy névtelen tordai polgár naplója a forradalomról és szabadságharcról. In: *A Maros Megyei Magyarság Történetéből*. 4. Szerk. Pál Antal Sándor–Simon Zsolt. Marosvásárhely, 2016. 240–288.

Aranyosszék esetében a történeti feldolgozások terén még a tordainál is szegényesebb kép tárul elénk. Az eseményekről szintén Orbán Balázs leírásából juthatunk információkhoz.⁶

Aranyosvidék magyarsága 1848-ban nemzetőrséget szervezett, és harcolt a polgári átalakulás vívmányaiért. 1849 januárjában – Beöthy Ödön erdélyi teljhatalmú országos biztos felhívására – megkezdték a vadász- és szabadcsapatok szervezését. Ezek a csapattestek a későbbiek folyamán kivétel nélkül integrálódtak az Ormai Norbert⁷ ezredes által szervezett II. és III. honvéd vadászezredekbe. Emellett részben Torda megyei kiegészítésűek voltak a 11., 32., 75. és 134. honvédzászlóaljak. A megye 1849. július végéig 1326 önkéntes és 738 besorozott honvédet állított ki a magyar hadsereg számára.⁸

Dolgozatomban a két törvényhatóság 1849 eleji eseményeit kívánom feleleveníteni, kiadatlan kútfők sajtó alá rendezésével. A forrásokat a jelenlegi helyesírás és központosás szabályai szerint, az eltérő alakok megtartásával rendeztem sajtó alá.

Levéltári források:

1.

Torda, 1849. február 8.

Ugron István⁹ kormánybiztos levele Csány László teljhatalmú országos biztoshoz Javasolja a négyhónapos vadászcsapatok regularizációját

Méltóságos országos teljhatalmú kormánybiztos úr!

Úgy egyebekkel, mind főképpen a communisticus ideákkal fellázított erdélyi oláh nép, sőt még a magyar ajkúaknak is egy része, több esztendőkön keresztül csak megyénként tartandó mozgó csapatok által tartathatik törvényes határok között. – Ezért múlhatatlanoknak vélném azon mozgó csapatoknak nem csak 4 hónapokra, hanem legalább is esztendőre, s ha lehet többekre való leköteleztetéseket, valamint aztat is, hogy amidőn elhivatásoknál fogva szolgálattyaq [sic!] a rendes katonakénál nyughatatlanabb, mert éjjel-nappal talpon kell lenni a különböző helyeken kiüthető rendetlenségeknek rögtöni megakadályoztatásokra, azokon

6 ORBÁN BALÁZS: Székelyföld leírása. Aranyosszék. Pest, 1871.

7 Ormai Norbert ezredes (1813–1849), a honvéd vadászezredek főfelügyelője.

8 MNL OL Teljhatalmú országos biztosok. F 245. 1849:5968. Ugron István kormánybiztos jelentése. Kolozsvár, 1849. július 26.

9 Liberális politikus, 1832-ben a megye főispánja, 1849-ben pedig kormánybiztosa.

őket ne csak zsolddal, mint jelenleg, hanem a rendes katonákkal egyformálag a szükséges ruházattal és élelemmel is láttassanak el. Úgy mindazonáltal, hogy ugyanazon mozgó csapatok is a legszorosabb katonai fenytéknek vettessenek alája, és egy vagy több központosított főparancsnokságtól függenek, s ne legyen minden század vezetője szabad akaratú. Magam is hallom, sőt tapasztalom ezen csapatok rendetlen kihágásait, mi a népet még inkább ingerli, s törekedem azt megakadályoztatni, mire nagyon célravezetőnek tartanám méltóságodnak egy minden megyébe kiadandó hathatós rendelésit, hogy a mozgó csapatok vezérei felelősök a rendetlen kihágásokért, a néppel való rendetlen, törvénytelen bánásmódjáért s még annnyival inkább a rablásokért, gyilkolásokért és gyújtogatásokért, melyeket az előljárók a katonai törvények szerént a legnagyobb szigorral büntessenek. Mely célra a hadi törvényeket sietőleg kinyomtatandóknak és ide megyékbe (sic!) elküldtetendőknak vélem.

Torda, febr[uár] 8^{án} [1]849.

Tisztelettel maradtam méltóságod

alázatos szolgálja
Ugron István
k[ormány]biztos

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:119.

2.

Torda, 1849. február 8.

Ugron István levele Csány Lászlóhoz

Felteszti Csipkés Albert¹⁰ százados szabadcsapatának állapotjelentését

Méltóságos Országos Teljhatalmú Kormánybiztos Úr!

Volt országos kormánybiztos Böthi Ödön¹¹ úrnak múlt hónap 6-áról kiadott felhívása következtésül¹² az ezen levelemet bémutató szolgabíró Csipkés Albert megalakított Torda megyében egy 150 egyénből álló mozgó csapatot; az arról készített lajstromot avégett mutatom bé méltóságodnak, hogy egy ilyen hosszúra nyúló és két végibe nagy területű határok

10 Csipkés Albert (1812–1869) a Torda megyei nemzetőrség századosa.

11 Beöthy Ödön teljhatalmú országos biztos.

12 A felhívást közli: KÖVÁRI, 2014. 360–361.

között fekvő vármegyének belső csendessége, személy- és vagyon-bátorsága fenntartására, egy zászlóalj mozgó csapatot szükségesnek tartok, – mit ha méltóságod is szükségesnek tanál s ezen mozgó csapat felállításába megegyezik; a csapatot alakító százados a századja számára kívántató hópénz kimutatásával és nyugtatványával el vagyon látva, valamint a fegyveresek számára nétalán kikapható foglaló pénznek kimutatásával.

Torda, febr[uár] 8^{án} [1]849.

Tisztelettel maradtam méltóságodnak

alázatos szolgálja
Ugron István
k[ormány]biztos

HL Csány-lt. 1849:117. Mellette a csapat 3. századának költségvetése és létszámkimutatása (1 százados, 1 főhadnagy, 2 alhadnagy, 1 orvos hadnagyi ranggal, 2 őrmester, 12 tizedes, 1 dobos, 130 közvadász. Fegyver: 60 lőfegyver, 70 lándzsa. Összesen: 150 fő. A kimutatást készítette: Csipkés Albert százados és Nagy Lajos főhadnagy).

3.

Torda, 1849. február 18.

Ugron István levele Csány Lászlóhoz

Felterjeszti Pápai Lajos¹³ százados szabadcsapatának állapotjelentését

Országos Teljhatalmú Kormánybiztos Úr!

A Tordán alakított lovas mozgó csapat századosának hozzám intézett kérésit avégett mutatom bé méltóságodnak, hogy annak 1^{ső} és 4^{ik} pontját méltóztasson megadni, mert valójában szegény embernek maga lován és ruházatával szolgálni a hazát a lehetőségig, jutalmat érdemlő dolog.

Kolozsvár, febr[uár] 18^{án} [1]849.

Ugron István
k[ormány]biztos

13 Pápai Lajos (1825–1879) Torda megye főszolgabírája, nemzetőr százados, majd őrnagy.

Magyar nyelvű tisztázat. HL Csány-lt. 1849:246. Mellette Pápai Lajos százados Ugron Istvánhoz 1849. február 9-én írt levele. Ebben a 150 fős lovas vadászcsapata számára foglalót, zsoldot, illetve a sebesültjeik számára segélyt kér.

4.

Torda, 1849. február 19.

**Egloffstein Albert¹⁴ báró, alezredes levele Csány Lászlóhoz
Beszámol a Torda környéki harcokról és lövegeket igényel**

A tordai térparancsnokságtól

Torda, febr[uar] 19. 1849.

Teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Kolozsváron

Százados Kakutsi úrnak¹⁵, – ki a torockói állomáson van – tegnap éjjel hozzám tett jelentése folytán, miszerént a szolcsvai oláh tábor, mellyel hír szerént Jánk¹⁶ csatlakozott, erősen fenyegetődzve a torockói állomást megtámadni készül, és ennél fogva segélyt kér, – célszerűnek láttam, bírván azonfelül azon engedelemmel, hogy az oláh csordák ellen megtámadólag léphessek fel, hogy a szolcsvai táborot őket megelőzőleg megtámadhassam és semmivé tétessem; mely expedíció véghezvitelére Tordáról tegnap elküldöttem százados Puhl¹⁷ vezérlete alatt egy század honvédeket, két mozgó század tordai, egy század aranyosszékietek Torockóra, hogy tüstént oda érvén, az expedíciót kezdjek meg, annak bevégeztével pedig hozzám rögtön jelentés tévén, hogy innen más oldalról ismét segélyt küldhessek és egyszerre működve, a Csekelakánál lévő oláh tábor semmíttessék meg.

Azonban vévén alezredes Tóth Ágoston¹⁸ úr rendeletét, miszerént százados Puhl urat osztályával Szamosújvárra, a két ágyút pedig Kolozsvárra küldjem,¹⁹ tüstént rendelkeztem százados Puhl úr visszajövetele eránt, ki ha az expedíció meg nem kezdetett, rögtön

14 Egloffstein Albert báró, (1790–1849) alezredes, Torda megye és Aranyosszék katonai parancsnoka.

15 Kakucs Zsigmond (1815–?) a 32. honvédszászlóalj századosa.

16 Avram Iancu (1824–1872) román prefektus.

17 Puhl Ignác (1819–1886) a 31. honvédszászlóalj századosa.

18 Tóth Ágoston alezredes (1812–1889) kolozsvári katonai parancsnok.

19 Az utóbbi intézkedésre Karl Urban alezredes észak-erdélyi betörése miatt volt szükség.

visszatérend, a többi ott lévő erő pedig végezi az expedíciót, ha pedig megkezdett, annak végeztével a torockói fedezeten kívül, a Csekelaka felé tervezett expedíció elmaradásával, az egész erő Tordára visszajövend, de miután innen a honvédek elmenendének átáljában, a két M[aros]vásárhelyre rendelt [?] szállítmány fedezetére küldött két honvéd század vissza nem érkezett, sőt a két ágyú is elvitetett Tordáról, olyan kellemetlen állásban vagyok, miután a most alakult szabad mozgó századokban gyakorlatlanságok, próbálatlanságok miatt igen keveset, a helybeli nemzetőrökben és polgároknak pedig egyátlajában semmit se lehet bízni, kik most is oly szellemben mutatkoznak, igen csekély kivétellel, hogy ügyünknek nem szíves jóakarói, ezen körülményeknél fogva oly kellemetlen helyzetben van a tordai állomás, hogy egy véletlen megtámadás ellen alig tarthatja meg magát, miután minden oldalról értesítettem, hogy az oláhok csoportosulnak és előőrei mutatkoznak, minélfogva, ha lehetséges, az ágyúk itt maradhatását rendeltetni kérem, mely esetre a rögtöni futár általi tudósítást kérem.

Alezredes térparancsnok
B[áró] Egloffstein

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely HL Csány-lt. 1849:384.

A fenti levéllel egyidejűleg Egloffstein az alábbi levelet intézte a kolozsvári katonai parancsnoksághoz:

A tordai térparancsnokságtól a kolozsvári hadi főparancsnokságnak,
Tóth²⁰ alezredes úrnak Kolozsváron

Felette sietős

Torda, febr[uár] 19. 1848.

A ma éjjel írt rendelete nyomán töstént köldöttem volna Puhl²¹ százados urat osztályával Szamosújvárra, – de százados Kakutsi²² úr jelentése folytán, hogy a szolcsvai tábor, melyhez alkalmasint Jánk²³ is csatlakozott, erősen fenyegetődzve Torockót megtámadni készül, – annálfogva azon engedelemnél fogva is, hogy az oláhok ellen megtámadólag léphetek fel, – azonban mind arról, mind Csekelaka felől újból és az egész vidékből az jutott tudomásomra, miképp több helyeken az oláh csordák csoportosulnak, előőrjei több

20 Tóth Ágoston (1812–1889) alezredes, kolozsvári katonai parancsnok, később ezredes.

21 Puhl Ignác.

22 Kakucsai Zsigmond.

23 Avram Iancu.

helyeken mutatkoznak, a holnapi napon százados Puhl urat századjával, két mozgó tordai századdal, egy aranyosszékivel csatlakozva a torockói erővel a nevezett százados vezérlete alatt a szolcsvai oláh tábor megsemmisítésére küldöttem. – Vévén alezredes úr rendeletét, töstént tudtára adtam Puhl úrnak, hogyha meg nem kezdetett volna az expedíció, térjen vissza századjával Tordára, százados Kakutsi úr a többi erővel az oláhok ellen operáljon tovább, mivel célszerűbbnek láttam, hogy a megtámadás részünkről történjék, – ha pedig az expedíció megkezdett, akkor annak bevégeztével az egész innen ment erő térne sietve vissza, Kakutsi százados úr előbbi helyét elfoglalandó és megtartandó további rendeletig.

Amennyiben pedig százados Puhl úr osztályával innen elmenend, a szállítmányokkal elment két század 32ik zászlóaljbeliek vissza nem tértek, nemkülönbén az ágyúk innen elvitetnek, honvédek hiánya miatt a tordai állomás fedezetlen marad, mert az egy pár mozgó századon kívül, mely gyakorlatlan, a helybeli nemzetőrökben valóban nem lehet bízni egyáltalában.

Tekintetbe vevődvn azon körülményeket, a tordai állomás megszűnik tartható lenni, – minélfogva tudósítást kérek, hogy azt okvetlen Kolozsvárra kelletik-e küldenem, – miről engem sebes futár által rögtön értesíteni méltóztassék.

alezredes, térparancsnok
b[áró] Egloffstein

Másolat. Lelőhely: MTA Kt Csány-lt. 1849:316.

5.

Torda, 1849. február 20.

Egloffstein Albert báró, alezredes levele Csány Lászlóhoz Beszámol az aranyosszéki nemzetőrszázadok harcairól

A tordai térparancsnokságtól

Torda, febr[uár] 20. 1849.

Tisztelt teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Kolozsváron

Azon rendeletnél fogva, miszerént az aranyosszéki mozgó századokat is felhasználhatom katonai járatokra, ezennel feljelentem, hogy egy századot Kotsárdra küldöttem, mely

ez ott lévő 27^{ik} zászlóalj²⁴ két századát felváltotta, ezt pedig Tordára behoztam, mivel hadi főparancsnok alezredes Tóth Ágoston úr rendeletéből Puhl százados urat két század 31^{ik} zászlóaljbeli honvédekkel Szamosújvárra kelletik küldeni.

A másik aranyosszéki századot pedig azon rendeletnél fogva, hogy a becses m[áros] újvári aknákat fedezni kelletik, M[áros]újvárra küldöttem azon meghagyással, hogy magokat utolsó emberig védelmezzék.

Ami a Torda környékén és Kotsárd felé az oláh ajkú lakosokat illeti, azok jelenleg barátságosabb színben mutatkoznak és több oly jeleket adnak, miszerént békés útra térni kívánnak, – ezen vidék egészen lecsendesedett.

A torockói s Jank-Szolcsvai hadi járatról mihelyt tudomásom leend, töstént bejelenteni el nem mulatom.

Az ágyúkat további rendeletig itt tartani szükségesnek találom.

Alezredes térparancsnok
B[áró] Egloffstein

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely HL Csány-lt. 1849:388.

6.

Torda, 1849. február 23.

Egloffstein Albert báró, alezredes levele Csány Lászlóhoz. Beszámol a Torda környéki harcokról

A tordai térparancsnokságtól

Torda, febr[uár] 23. 1849.

Tisztelt teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Kolozsváron

Az oláh tábor elleni expeditiorul, mely Szolcsván és annak környékén létezik és melynek szétverési szándékomat bejelentettem, az % alatt van szerencsém ide csatolni eredményről jelentést, – melyből ki tetszik, hogy azon környéken a havasokon egy megfélemtetés oláh csorda van, mely különben lakhelyeiken tanyázik, azonban mihelyt részünkről

24 A Bihar megyei kiegészítésű 27. honvéd zászlóalj az erdélyi hadszíntéren harcolt.

valami mozdulatot észreveszen, töstént öszve csoportosul, kürt és más jelekkel az egész vidékbeli oláh lakosságot magát védeni öszvegyűjtetik, mely védeése annyival is inkább könnyebben vitetik végbe, mivel azon roppant meredek hegyek mászásában, melyek kivált jelenleg jegesek, igen nagy természeti tökéletességre jutottak – ellenben a miéinknek tízszer annyi fáradságába kerül.

./. alatti jelentésből Peterd felől is oláh mozgásokról tudósítván, azon vidéket is megvizsgáltatni kívánván, – abból kitetszik, miszerint általában, nem hogy lecsendesedni akarnának, sőt leginkább a legnagyobb éberséggel bírnak és az elfutásban nagyon gyakorlottak, – és hogy a szolcsvai táborral egyetértésbe van az egész környék, az bizonyos és azt minden mozdulatunkról értesítik is.

Ha és a ennyire a körülmények engedendik, – figyelemmel kísérem őket és azon iparkodom, hogy őket ártatlanokká²⁵ tehessem, – annyival is inkább, mert értésemre esett, hogy Enyedhez közel Ispánlakán ismét egy harmadik tábor alakult és így ezen oldalról a vidék oláh táborok által fenyegetik.

Alezredes térparancsnok
B[áró] Egloffstein

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely HL Csány-lt. 1849:374.

7.

Kolozsvár, 1849. február 23.

Ugron István levele Asztalos Pál²⁶ helyettes teljhatalmú országos biztoshoz Javasolja Szabó Lajos szabadcsapatának rendes katonasággá történő átszervezését

Országos kormánybiztos Asztalos Pál úrnak!

Országos teljhatalmú kormánybiztos Csáni [sic!] úr megegyezéséből Torda megye felső kerületébe is alakulván a mozgó csapat; annak alakítója százados Szabó Lajos²⁷ úr hozám e tárgyba tett jelentésit kormánybiztos úrnak áttekintetés s ha mód vagyon benne,

25 Ártalmatlanokká.

26 Asztalos Pál (1816–1849) képviselő, Csány helyettese.

27 Szabó Lajos (1814–1895) ügyvéd, nemzetőr százados, később honvéd őrnagy.

fegyveradás végett bémutom. Ugyan ezúttal bémutom a tervezett tisztek névsorát is, megerősítés végett.

Kolozsvár, febr[uar] 23^{án} [1]849.

Ugron István
kormánybiztos

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:373.

8.

Aranyosegerbegy, 1849. február 21.

Szabó Lajos százados, szabadcsapatvezér levele Ugron István kormánybiztosnak

Tisztelt Kormánybiztos Úr!

Aki ismeri Torda megye felső kerületében a magyar elem elszórtóságát, és aki tudja mi-ként a hon az a része az ellenségtől legelébb megszállva az ottani oláh és kivált szászrégeni szászok dühöngése miatt kietlen pusztává tétetett, honnan magyar véreink Vásárhelyre,²⁸ vagy a Székelyföldön belebb menekültek, – az el fogja ismerni, hogy remény felülhaladta az eredmény, midőn egy pár héti működésem következtében tisztelt kormánybiztos úrnak két derék gyalog századot 459 egyénből, a tiszteken kívül és egy szakasz lovast az ide csatolt létszám szerint van szerencsém bemutatni.

Ezen csapatot összealkotva, vele a Mezőségen Sárpataktól Egerbegyig keresztül hajtattam. S jelenleg Egerbegyén állok további rendelkezésig.

Ezen két században vadászfegyverrel ellátva valami száz egyén van. A fegyverek egybeszedése nagy fáradságba került, mert azok részint már fel voltak, amennyiben el nem rejtettek, szedetve, részint az oláhok által annyira elrejtve, hogy kevésnek alig lehetett nyomába jutni, s még aztán kevesebbet megkaphatni. A fegyverek nagyobb részint romlott, használhatlan állapotban levén, a két századnál azokon még most is két puskaművest dolgoztatok.

Most még mozgó csapatunk állomási helyén, Sáromberkén alakulóba van egy 3-ik század, remélem, hogy egy pár hét alatt, ha öszves viszonyainkat valamely gyászos esemény meg nem ingatja, használható állapotban lesz.

²⁸ Marosvásárhelyre.

Meg kell említnem azt, miként az 1-ső század bír már annyi gyakorlottsággal, hogy ha fegyverrel ellátothatnánk [sic!], tanult ellenséggel szembe is használhatóvá lesz, különösen jó lövészek vannak benne.

Ilyenné akarom alakítani a többit is. Ez okból kérem a tisztelt kormánybiztos urat, méltóztasson eszközölni, hogy csapatom a lehetőségig fölfegyverezve legyen, mivel jelenleg 4/5 része lándzsás. Annyival inkább, mert csapatom csak azon esetre fog négy hónapon túl eloszolni, ha tovább rá szükség nem leend.

Ezek után midőn a létszám és havi szükséglet bemutatása mellett ennek kiadását kérem, – meg kell említenem, hogy csapatom az ígért foglalónak még meg nem kaphatásáért több ízben felszólalt, s csupán a bennemi bizalom s a foglaló kikapása iránti ígéretem csendesítették le követeléseiket.

Melyek iránt midőn a tisztelt kormánybiztos urat részint értesítém, részint tisztelettel kérem.

tisztelettel maradok
alázatos szolgája
Szabó Lajos
a mozgó csapat alkotásával megbízott százados

Egerbegy, [1]849. febr[uár] 21-kén.

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:373.

9.

Torda, 1849. március 1.

Ugron István levele Asztalos Pálhoz. Katonai erősítést és lövegeket kér

Torda megye kormánybiztosától

Kormánybiztos Asztalos Pál úrnak

Tordán, március 1^{én} [1]849.

Ámbátor az estve tettem jelentést a kormánybiztos úrhoz, a Tordára küldendő katonai segítség tárgyában, mind amellet mégis a Honvédelmi Bizottmány ugyanezen tárgyban jelentést tevén, annak bemutatását nem mellőzhetem el, azon nyilatkozattal, hogy ma újabban végére járva az itten állomásozó honvédeknek, a térparancsnoksági kimutatás szerint,

vagyon ugyan itt 4 század honvéd, – de összesen mégis a honvédeknek száma alig haladja meg a háromszázat. Mozgó csapati század vagyon öt, ebből egynek Torockón kell állomásozni, a másiknak a naturák – adó felhajtásával vagyon elfoglaltatása, a lovas század egy része forpostokon²⁹ vagyon, másik része futároknak fedezetekre használtatik és így nem sok erő marad ellenség ellen s annak is egy része fegyver nélkül való, a nemzetőrökben pedig semmi erő, ugyanezért újítom kérésemet, hogy Torda védelmére, kivált a térparancsnokság útján hihetőleg felterjesztett benignizáció³⁰ után, hogy Brassóba, Szebenbe muszkák is vadnak, az álgyú mellett bár négy, vagy három honvédi teljes számú század küldésük mentől hamarébb.

Ugron István
kormánybiztos

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:364.

10.

Torda, 1849. március 6.

Ugron István levele Csány Lászlóhoz Javasolja a Torda megyei vadászcsapatok rendes katonasággá való átszervezését

Torda megye kormánybiztosától

Országos teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Torda, martius hó 6^{án} 1849.

Amidőn a mozgó csapatokra nézve kitűzött határidő kitelik, két hónap múlva, ellenben a Királyhágón innen fekvő megyék körülményei még esztendőig igénylik a kebelekbéli mozgó csapatok létezését, vélekedésem az, hogy jelenleg megyénkben alakult 7 gyalog századból válogattassanak ki a jó phisicumú, ügyes, de egyszersmind becsületes, helytelen rablásokra nem hajlandó egyének, s azokból alakíttassék két 200-200 főből álló század, oda is a hét századból a leginkább arra való tisztek alkalmaztatódván, a lovas század is maradjon meg, fele a Felső kerületbeli gyalog század mellett, fele az Alsó kerületbe, és

²⁹ Előőrsön.

³⁰ Az utalás Joseph Benigni von Mildenberg nagyszebeni szász tanárra és újságíróra vonatkozik, aki a szászok unióellenes mozgalmának egyik ideológusa volt. Tevékeny szerepet játszott a cári csapatok Erdélybe hívásánál.

ezek a szolgálat pontosabb és sikeresebb tehetése végett, láttassanak mindennel, mibe a rendes katonák részesülnek. Szolgálati lekötelezések pedig légyen legalább is 3 esztendő.

Ugron István

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:545. A hátlapon Csány saját kezű írásával: „Felhatalmaztatik, hogy 4 évre mentől több honvédeket alakítson, azonban egy század 200 közemberbül állandó, a rendes al- és főtiszteken kívül. Kolozsvárt, márt[ius] 9. [1]849.”

11.

Torda, 1849. március 12.

Egloffstein Albert báró, alezredes levele Csány László országos teljhatalmú biztoshoz Beszámol a tordai katonai parancsnokság alá tartozó alakulatok állapotáról, igényeiről, valamint a harci cselekményekről

A tordai térparancsnokságtól

Torda, márc[ius] 12. 1849.

Teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Kolozsváron

A rögtönítélő törvényszék mai naptól 52. sz. alatt hozzám tett átiratát eredetiben % alatt átküldöm, – hogy Csekelakánál ismét gyűlne tábor, hírből már negyednapja hallom, azonban jelenleg hivatalosan esvén értésemre, aszerént intézkedendem, – az igaz eddig tett és felfejtett [sic!] jelentéseimnek és annak nem lett az a sikere, hogy egy pár századdal megerősítsem, sőt megtiltatott, hogy erősítésért többé ne is folyamodjak, e szerént némű részben felvilágosításul – röviden – állásomat a következőkben kívánom előterjeszteni.

A létszám fegyverest – 1000 egyént mutat fel, – melynek szuronytalan vadászfegyverei számára töltésem nincs, – mert az éles álladalmi töltések nem alkalmatosok, de álladalmi töltésem sincs több 4000-nél, lőkupakom nincs, – a vadászfegyverek nagyobb rész lőkupakosok, – a ma küldött lőkupakok nagyságok miatt nem használhatók, és vissza kell küldenem, – a fenn írt körbül³¹ a muníciós szállítmányok fedezete nagy számot igényel,

31 Létszámból.

és így történetesen volt azon a napon 1000 főből álló katonaság Tordán, – az oláhok kivált Torockó körül folytonos mozgásban vannak.

Mindezekből világos, hogy kérésem alaptalan nem lehetett.

Fehérvárról mind menekült asszonyok, kereskedők érkeznek egy pár nap alá Tordára, kiket miután nem találtam gyanúsoknak, Kolozsvárra átmenni engedtem, – amennyiben utasításom azok erányában nincsen (?), azt nékem küldeni méltóztassék.

Kormánybiztos Ugron István úrnak 260. sz. alatti, márc[ius] 10-éről kelt átirata szerint közöltetik vélem, miszerént teljhatalmú országos kormánybiztos úr újabbi rendelkezése azt tartja, hogy a rablott marhákat és portékákat a megye- vagy városházához kell beszolgáltatni.

Részemről eddig ugyan országos kormánybiztos úr által kiadott nyomtatott rendelethez tartottam magamat, és hogy a marhák a katonai éléstári biztoshoz hajtattak, azon oknál fogva tartottam jobbnak, mivel az ezelőtti kezelés szerint sok visszaéléseknek jöttem volt nyomára. – A katonai biztostul a 8-ad napok eltelése után rendesen behajtattak Kolozsvárra, most azonban az újabbi rendelethez tartandom magam, hanem célszerűnek látnám az ellenörködésre nézve a katonai éléstári biztosság részéről is egy biztos kinevezése [sic!], mire nézve utasítást kérek.

alezredes térparancsnok
B[áró] Egloffstein

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt 1849:520.

12.

Torda, 1849. március 14.

**Ugron István levele Csány Lászlóhoz
Beszámol a haza javára történt felajánlásról,
illetve intézkedést kér a lefoglalt réz tárgyában**

Torda megye kormánybiztosától

Országos teljhatalmú kormánybiztos Csány László úrnak

Kolozsvárt, március 14^{én} [1]849.

Van szerencsém jelenteni, miszerént az Ótorda r[ómai] catholica egyház egy harangját, – a reformátusok 9 mázsás harangjokat, – az unitáriusok két harangjokat ajánlván fel álgyú anyagnak, tettem rendelést azoknak siető béküldetések iránt.

Továbbá jelentem azt is, hogy bizonyos századoknak egy tordai kereskedőnél 25 mázsa rezekek lévén letéve, az is lefoglaltatott az álladalom számára, mindazonáltal kérdést tettem a tordai főhadnagyhoz, hogy miféle réz, mert ha nem gyanús emberé, úgy véleményem szerint csak becsü mellett lehet elvenni.

Ugron István

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:309.

13.

Torda, 1849. március 14.

Ugron István levele Berde Mózes helyettes teljhatalmú országos biztoshoz Beszámol Szabó Lajos százados, csapatvezér felajánlásáról

Torda megye kormánybiztosától

Berde Mózes kormánybiztos úrnak!

Torda, márc[ius] 23-án 1849.

Van szerencsém feljelenteni, miszerént százados Szabó Lajos 500 egyénből álló csapatja az országos biztos úr leirata következésül tett felszólításra úgy nyilatkozott, miszerént tisztjeivel együtt kész nemcsak 4 évre, hanem mindaddig katonáskodni, míg a haza szüksége kívánja, – ennél fogva méltóztasson ezen csapatnak honvédekké való átalakítása és a tiszteknek megmaradhatása iránt is rendelkezni.

Ugron István
kormánybiztos

Magyar nyelvű tisztázat. Lelőhely: HL Csány-lt. 1849:361.

Rövidítések

- HL Csány lt. HL VII. 203. Csány-levéltár. Mikrofilmgyűjtemény.
Kővári, 2014. HERMANN RÓBERT–SOMOGYI GRÉTA: Kővári László. Erdély 1848–
1849-ben. Budapest, 2014.
- MTA Kt. Csány-lt. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, Csány László
levéltára, Másolatok. Az aradi Csány-levéltár, pontosabban az 1849. évi
országos biztosság január–június közötti iratairól készült másolatok.